

Forord

Forskningsfeltet i informationskompetencer har i det seneste årti inddraget nye teoretiske vinkler og kastet sig over nye empiriske områder. Teoretisk set er det bl.a. lærings- og praksisteorier der har fornyet området. Derudover har specifikke begreber som f.eks. informationspraksis (Schatzki 2002), 'affordances' (Gibson 1977), 'cognitive authority' (Wilson 1983) og med dette temanummer også et begreb som 'findability' (se artiklen af Jonas Fransson) fundet vej ind i området. Empirisk set tager studierne ikke længere alene udgangspunkt i en bibliotekskontekst men tager alle dele af hverdagslivets kontekster op, herunder f.eks. uddannelsessektoren, arbejdslivet og det sociale liv. Endelig har udviklingen i de digitale og sociale medier betydet at mange nye informations- og mediebaserede problematikker er blevet centrale for forskningen. Disse problematikker har afstedkommet at studierne af f.eks. medie-, digitale og visuelle kompetencer hermed er blevet centrale for studiet af informationskompetencer. Det er dette nye meget brede forskningsfelt, som det aktuelle temanummer af Dansk Biblioteksforskning har valgt at kaste sig ud i.

Temanummeret består af i alt otte artikler. *De første fire artikler* ser nærmere på informationskompetencer i en udvalgt kontekst, dels en uddannelsesmæssig kontekst, hvor såvel underviser- som elev- eller studentsiden behandles, og dels en hverdagslivskontekst, nemlig den kontekst, hvor unge kvinder skal træffe valg om prævention og derfor bl.a. opsøger rådgivningscentre. *De efterfølgende tre artikler* tager derimod udgangspunkt i en mediebaseret sammenhæng. Artiklerne behandler henholdsvis informationsobjektets findability, billeders formidlingspræ-

misses og udviklingen af digitalt værktøj, der kan understøtte elevers informationskompetencer. *Den ottende og sidste artikel* tager det teoretiske felt op, der hedder praksisteorier, og ser nærmere på hvad de betyder for emnet informationskompetencer.

Den første artikel, der er skrevet af Olof Sundin, Helena Francke og Louise Limberg, undersøger hvilke udfordringer man i gymnasieskolen møder, når informationskompetencer skal tilskrives mening i forbindelse med undervisningen af eleverne. Artiklen fokuserer især på hvordan undervisningen i bedømmelse af informationens troværdighed kan danne mening. Elevernes brug af sociale medier indebærer at spørgsmålet om hvordan de bedømmer informationens troværdighed er blevet særdeles centralt. Artiklen har et sociokulturelt perspektiv på informationskompetencer, hvilket betyder at informationskompetencer ikke ses som et velafgrænset emne men mere som en optik, der fremhæver bestemte aspekter af en klasserumspraksis. Artiklen baserer sig på et studie af to gymnasieklasser, som en forskergruppe har fulgt over en periode på 6-7 uger. Artiklen viser bl.a. at hvis informationskompetencer skal danne mening som en del af en undervisningspraksis, behøves didaktikken omkring elevernes arbejde med deres problemformulering og bedømmelse af informationskilder at blive styrket.

I den anden artikel, der er skrevet af Johanna Rivano Eckerdal, er det ikke en social praksis tilknyttet et klasserum, der analyseres, men derimod unge kvinders informationskompetencepraksis, når de vælger prævention. Som forrige artikel er også Eckerdals udgangspunkt et sociokulturelt perspektiv på

informationskompetencer, dvs. det er en informationskompetencepraksis der studeres i forhold til den valgte specifikke hverdagskontekst. Artiklen analyserer på baggrund af narrative interviews fem unge kvinders informationsøgning og -brug i forbindelse med valget af prævention. Studiet viser hvordan et situeret perspektiv på informationskompetencer giver ny indsigt i hvordan mennesker anvender tilgængelig information. Det er ikke sådan at individet nødvendigvis følger de råd han eller hun får. De unge kvinder inddrager således særlige sociale dimensioner i deres vurdering af informationers brugspotentialer.

I den tredje artikel, der er skrevet af Maria Schneider og Susanne Thrige, ses igen på de unge i en uddannelsesmæssig kontekst. I dette tilfælde handler det om studerende på en videregående uddannelse. Fokus er her på de studerendes informationspraksis i forbindelse med deres arbejde med den skriftlige akademiske opgave. Artiklen baserer sig på en interviewundersøgelse med otte studerende om deres oplevelse af den akademiske opgaveskrivning og informationsøgning, og i den forbindelse deres oplevelse af undervisernes og de medstuderendes roller. I denne artikel anvendes Lloyds begreb om informationspraksis samt hendes opdeling i tekstbaserede, sociale og kropslige informationskilder (Lloyd 2010). Artiklen viser hvordan de studerende må ty til de sociale informationskilder i forlængelse af deres oplevelse af en manglende alignment i undervisningen. Igen som i Eckerdals artikel anvendes begrebet informationspraksis til at afdække den sociale kompleksitet i forbindelse med menneskers informationsøgning og -brug.

Den fjerde artikel af Lotti Dorthé, Madeleine du Toit og Evaggelia Papia kan på en måde ses som en fortsættelse af den første. I denne artikel beskrives hvordan uddannelse og bibliotek sammen tager en bestemt pædagogik i brug i forhold til de studerendes arbejde med problemformulering og de informationsrelaterede aktiviteter. Såvel uddannelsen som biblioteket lader al undervisning basere sig på problem-baseret læring som pædagogisk arbejdsform. Som en del af den problembaserede pædagogik integreres undervisningen i informationskompetence derfor i uddannelsens øvrige aktiviteter. Artiklen tydeliggør vigtigheden af at bibliotekarens kommunikation med de studerende ikke længere går ud på at give færdige svar til de studerende, men derimod af at bibliotekaren understøtter den studerendes egen refleksion og

søgning efter viden og information. De studerendes eksamensresultater og kursusevalueringerne synes at vise at når uddannelse og bibliotek sammen arbejder ud fra den problembaserede pædagogik, så forbedrer de studerende deres informationsøgning, kildebædømmelse og forståelse af videnskab.

Med den femte artikel, som er skrevet af Jonas Fransson, tager temanummeret drejningen over i den mediebaserede sammenhæng. Med denne artikel introduceres det forholdsvise nye begreb om 'findability'. I denne artikel er det ikke længere individer og deres sociale praksis, der er i fokus, men derimod relationen mellem individerne, informationsobjektet (f.eks. en webside), informationssystemet (f.eks. et websted) samt webben generelt. Artiklens formål er at diskutere begrebet 'findability' set fra såvel informationskompetence og -søgning på den ene side og fra systemegenskaberne på den anden side. Det vises at 'findability' er et begreb, der måler informationsobjektets tilgængelighed på et strukturelt plan på webben. Artiklen konkluderer at informationsobjektets lave grad af 'findability' vil være en udfordring for et samfund i lige så høj grad som når et samfunds befolkning ikke har de informationskompetencer som en digitalisering forudsætter.

Den sjette artikel er skrevet af Lars Brodersen, Jan K. Staunstrup, Jørgen Møller og Steffen Knak-Nielsen. Denne artikel tager fat i de visuelle kompetencer, der som ovenfor nævnt netop udgør en af de problematikker der med de nye medier er blevet særdeles relevant for informationskompetencefeltet. Artiklen definerer visuel literacy som evnen til at skabe sig mening på grundlag af de oplysninger, som fremlægges i form af billeder med den forudsætning at de pågældende billeder kan læses. Artiklen viser hvordan det visuelle er et område af informationsformidlingen, der besidder nogle særlige egenskaber. Der tages udgangspunkt i en række konkrete kort over Danmark, der skal præsentere informationer om emnet 'Udkantsdanmark'. Der findes ikke nogen neutral og objektiv information i de betragtede kort, men derimod viser artiklen at der under visse forudsætninger er mulighed for at udvikle en præcis og gennemtrængende information.

I den syvende artikel, der er skrevet af Susanne Nielsen, Berit Volder Kjær og Bente Thorup Andersen, redegøres der for et udviklingsprojekt af et e-læringsværktøj i informationskompetence. Værktøjet hed-

der LibGuide. Artiklen beskriver projektet hen over tre faser, dvs. fra en indledende fase, hvor værktøjet endnu kun havde nogle søge- og opbevaringsfaciliteter, over en fase to, hvor det blev afprøvet som en del af 'blended learning' (Gynther 2010), til den tredje fase, der bestod af en kravspecifikation baseret på udvikling af dialogmuligheder og en personaliseringsdimension. Værktøjet er især interessant, fordi det tilstræber at være en 'åben ressource' til forskel fra mange andre digitale læremidler. Med en 'åben ressource' menes der en læringsressource, der ikke har som formål at ville indtage en styrende eller formidlende funktion overfor brugerne men derimod være understøttende for individets aktiviteter (Dalsgaard 2011).

Med den ottende artikel, der er skrevet af Trine Schreiber, afrundes temanummeret med en teoretisk diskussion. I denne sidste artikel vendes der tilbage til praksisbegrebet. I de senere år er især to praksisteorier blevet benyttet i mange studier af informationskompetencer. Den ene er Theodore R. Schatzki's teori (2002), og den anden er Etienne Wenger's (1998). Med de to teorier kan emnet informationskompetencer ikke længere behandles isoleret, men må ses i sammenhæng med de øvrige elementer i definitionen af en social praksis. På baggrund af f.eks. Schatzki's teori vil enhver informationspraksis indgå i et net af mange praksisser og vil være under stadig forandring som følge heraf. På baggrund af Wenger's teori vil en informationspraksis være en del af et praksisfællesskabs kompetencesystem, hvor især deltagernes meningsforhandling vil have stor betydning. Begge teorier tilbyder dog at begrebsliggøre noget af den sociale kompleksitet, som temanummerets indledende artikler viste at forskningen i informationskompetencer har intentioner om at afdække.

Trine Schreiber

Referencer

- Dalsgaard, C (2011). Vidensmediers liv på nettet. I: H. J. Nielsen et al. (red), *Nye vidensmedier. Kultur, læring, kommunikation*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Gibson, JJ (1977). The Theory of affordances. In: R. Shaw & J. Bransford (Eds), *Perceiving, acting, and knowing: Toward an ecological psychology*. Hillsdale, N.J.: Erlbaum.
- Gynther, K (2010). *Didaktik 2.0. Læremiddelkultur mellem tradition og innovation*. Didaktik-serien. København: Akademisk Forlag.
- Lloyd, A (2010). *Information literacy landscapes: Information literacy in education, workplace and everyday contexts*. Chandos Pub., Oxford.
- Schatzki, TR (2002). *The site of the social. A philosophical account of the constitution of social life and change*. USA: The Pennsylvania State University Press.
- Wenger, E (1998). *Communities of practice. Learning, Meaning, and Identity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wilson, P (1983). *Second-hand knowledge: An inquiry into cognitive authority*. Westport, CT: Greenwood Press.